

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 6ης Δεκεμβρίου 2012

«Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης – Οδηγία 2008/115/ΕΚ – Κοινοί κανόνες και διαδικασίες για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών – Εθνική ρύθμιση προβλέπουσα χρηματική ποινή η οποία μπορεί να αντικατασταθεί από ποινή απελάσεως ή ποινή κατ' οίκον κρατήσεως»

Στην υπόθεση C-430/11,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunale di Rovigo (Ιταλία) με την απόφαση της 15ης Ιουλίου 2011, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 18 Αυγούστου 2011, στο πλαίσιο της ποινικής δίκης κατά του

Md Sagor,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Tizzano, πρόεδρο τμήματος, M. Ilešič (εισηγητή), E. Levits, J.-J. Kasel και M. Safjan, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mazák

γραμματέας: M. Aleksejev, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 13ης Σεπτεμβρίου 2012,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– ο M. Sagor, εκπροσωπούμενος από τους C. Tessarin και L. Masera, avvocati,

– η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον F. Urbani Neri, avvocato dello Stato,

– η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους T. Henze και N. Graf Vitzthum,

– η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την B. Koorman,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τη M. Κοντού-Durande και τον L. Prete,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (ΕΕ L 348, σ. 98), καθώς και του άρθρου 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ.

2. Η αίτηση αυτή κατατέθηκε στο πλαίσιο δίκης κατά του M. Sagor με αντικείμενο την παράνομη διαμονή αυτού στην ιταλική επικράτεια.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3. Το άρθρο 2 της οδηγίας 2008/115, το οποίο επιγράφεται «Πεδίο εφαρμογής», ορίζει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στους παρανόμως διαμένοντες στο έδαφος κράτους μέλους υπηκόους τρίτης χώρας.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να μην εφαρμόσουν την παρούσα οδηγία στους υπηκόους τρίτων χωρών, οι οποίοι:

α) υπόκεινται σε απαγόρευση εισόδου [...] ή συλλαμβάνονται από τις αρμόδιες αρχές σε σχέση με παράνομη [...] διέλευση των εξωτερικών συνόρων κράτους μέλους [...],

β) υπόκεινται σε απόφαση επιστροφής ως ποινική κύρωση ή ως συνέπεια ποινικής κύρωσης, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ή υπόκεινται σε διαδικασίες έκδοσης.

[...]

4. Το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας, που τιτλοφορείται «Ορισμοί», έχει ως εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[...]

4) “απόφαση επιστροφής”: διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία κηρύσσεται ή αναφέρεται ως παράνομη η παραμονή υπηκόου τρίτης χώρας και του επιβάλλεται ή αναφέρεται υποχρέωση επιστροφής,

[...]

5. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 3, της ίδιας οδηγίας:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται με την επιφύλαξη του δικαιώματος των κρατών μελών να θεσπίσουν ή να διατηρούν σε ισχύ διατάξεις που είναι ευνοϊκότερες για τα πρόσωπα στα οποία εφαρμόζονται, υπό τον όρο ότι οι εν λόγω διατάξεις είναι συμβατές με την παρούσα οδηγία.»

6. Τα άρθρα 6, 7 και 8 της οδηγίας 2008/115 προβλέπουν τα εξής:

«Άρθρο 6

Απόφαση επιστροφής

1. Τα κράτη μέλη εκδίδουν απόφαση επιστροφής για υπηκόους τρίτης χώρας που διαμένουν παράνομα στο έδαφός τους, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στις παραγράφους 2 έως 5.

[...]

6. Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να λαμβάνουν απόφαση ως προς τη λήξη της νόμιμης παραμονής μαζί με απόφαση επιστροφής και/ή απόφαση απομάκρυνσης και/ή απαγόρευση εισόδου, στο πλαίσιο ατομικής διοικητικής ή δικαστικής απόφασης [...].

Άρθρο 7

Οικειοθελής αναχώρηση

1. Η απόφαση περί επιστροφής προβλέπει κατάλληλο χρονικό διάστημα για την οικειοθελή αναχώρηση που κυμαίνεται μεταξύ επτά και τριάντα ημερών, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4. [...]

[...]

4. Εάν υπάρχει κίνδυνος διαφυγής, ή εάν αίτηση για νόμιμη παραμονή έχει απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμη ή δολία, ή εάν το συγκεκριμένο πρόσωπο αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια ασφάλεια, τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια, τα κράτη μέλη μπορούν να μη χορηγούν χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης [...].

Άρθρο 8

Απομάκρυνση

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να εκτελέσουν την απόφαση επιστροφής, εάν δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 4, ή εάν ο συγκεκριμένος υπήκοος δεν έχει συμμορφωθεί με την υποχρέωση επιστροφής εντός της προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης που έχει χορηγηθεί σύμφωνα με το άρθρο 7.

[...]

3. Τα κράτη μέλη μπορούν να εκδίδουν χωριστή διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία διατάσσεται η απομάκρυνση. [...]

7. Το άρθρο 11 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Απαγόρευση εισόδου», ορίζει τα εξής:

«1. Οι αποφάσεις επιστροφής συνοδεύονται από απαγόρευση εισόδου:

α) εφόσον δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης, ή

β) εφόσον δεν έχει εκπληρωθεί η υποχρέωση επιστροφής.

Σε άλλες περιπτώσεις, οι αποφάσεις επιστροφής μπορούν να συνοδεύονται από απαγόρευση εισόδου.

2. Η διάρκεια της απαγόρευσης εισόδου καθορίζεται λαμβανομένων δεόντως υπόψη όλων των σχετικών περιστάσεων κάθε μεμονωμένης περίπτωσης και, κανονικά, δεν υπερβαίνει τα πέντε χρόνια. Είναι δυνατόν, ωστόσο, να υπερβαίνει την πενταετία, αν ο υπήκοος της τρίτης χώρας αντιπροσωπεύει σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη, τη δημόσια ασφάλεια ή την εθνική ασφάλεια.

[...]

8. Τα άρθρα 15 και 16 της ίδιας οδηγίας έχουν ως εξής:

«Άρθρο 15

Κράτηση

1. Εκτός εάν στη συγκεκριμένη περίπτωση δύνανται να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά άλλα επαρκή αλλά λιγότερο αναγκαστικά μέτρα, τα κράτη μέλη μπορούν να θέτουν απλώς υπό κράτηση υπήκοο τρίτης χώρας υποκείμενο σε διαδικασίες επιστροφής, για την προετοιμασία της επιστροφής και/ή τη διεκπεραίωση της διαδικασίας απομάκρυνσης, ιδίως όταν:

α) υπάρχει κίνδυνος διαφυγής, ή

β) ο συγκεκριμένος υπήκοος τρίτης χώρας αποφεύγει ή παρεμποδίζει την προετοιμασία της επιστροφής ή τη διαδικασία απομάκρυνσης.

[...]

5. Η κράτηση εξακολουθεί καθ' όλη τη χρονική περίοδο κατά την οποία πληρούνται οι όροι της παραγράφου 1 και είναι αναγκαία για να διασφαλισθεί η επιτυχής απομάκρυνση. Κάθε κράτος μέλος καθορίζει περιορισμένη περίοδο κράτησης, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει το εξάμηνο.

[...]

Άρθρο 16

Όροι κράτησης

1. Η κράτηση λαμβάνει χώρα κατά κανόνα σε ειδικές εγκαταστάσεις κράτησης. Οσάκις κράτος μέλος δεν μπορεί να εξασφαλίσει διαμονή σε ειδικές εγκαταστάσεις κράτησης και είναι υποχρεωμένο να χρησιμοποιεί σωφρονιστικό κατάστημα, οι υπό κράτηση υπήκοοι τρίτων χωρών κρατούνται χωριστά από τους κρατούμενους του κοινού δικαίου.

[...]»

9. Σύμφωνα με το άρθρο 20 της οδηγίας 2008/115, τα κράτη μέλη έπρεπε να θέσουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι αναγκαίες για να συμμορφωθούν προς την παρούσα οδηγία το αργότερο έως τις 24 Δεκεμβρίου 2010.

Το ιταλικό δίκαιο

Το νομοθετικό διάταγμα 286/1998

10. Το νομοθετικό διάταγμα 286/1998, της 25ης Ιουλίου 1998, περί κωδικοποίησης των διατάξεων περί μεταναστεύσεως και αλλοδαπών (τακτικό συμπλήρωμα *GURI* αριθ. 191, της 18ης Αυγούστου 1998, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 286/1998), κωδικοποιεί τις εφαρμοστέες στην Ιταλική Δημοκρατία διατάξεις στον τομέα της μεταναστεύσεως.

11. Το ίδιο διάταγμα τροποποιήθηκε, μεταξύ άλλων, από τον νόμο. 94, της 15ης Ιουλίου 2009, περί δημόσιας ασφάλειας (τακτικό συμπλήρωμα *GURI* αριθ. 170, της 24ης Ιουλίου 2009), καθώς και από το νομοθετικό διάταγμα 89/2011, της 23ης Ιουνίου 2011, περί επείγουσας θέσεως σε εφαρμογή της οδηγίας 2004/38/ΕΚ, σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών της Ένωσης και μεταφοράς στην ιταλική έννομη τάξη της οδηγίας 2008/115/ΕΚ, σχετικά με την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (*GURI* αριθ. 144, της 23ης Ιουνίου 2011), το οποίο μετετράπη στον νόμο 129, της 2ας Αυγούστου 2011 (*GURI* αριθ. 181, της 5ης Αυγούστου 2011).

12. Το άρθρο 6, παράγραφος 3, του νομοθετικού διατάγματος 286/1998 ορίζει τα εξής:

«Ο αλλοδαπός που [...], χωρίς να συντρέχει δικαιολογητικός λόγος, δεν συμμορφώνεται με την εντολή να επιδείξει το διαβατήριό του ή άλλο έγγραφο ταυτότητας και την άδεια διαμονής του ή άλλο έγγραφο αποδεικνύον τη νόμιμη διαμονή του στην εθνική επικράτεια τιμωρείται με κράτηση έως ένα έτος και με πρόστιμο έως 2 000 ευρώ.»

13. Το άρθρο 10 του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος έχει ως εξής:

«1. «Ο αλλοδαπός που εισέρχεται ή παραμένει στο έδαφος του κράτους κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος κωδικοποιημένου διατάγματος [...] τιμωρείται με πρόστιμο από 5 000 έως 10 000 ευρώ, εκτός εάν η πράξη στοιχειοθετεί βαρύτερο έγκλημα. [...]

[...]

4. Για την εκτέλεση αποφάσεως περί απελάσεως αλλοδαπού κατά του οποίου υποβλήθηκε καταγγελία κατά την παράγραφο 1, δεν απαιτείται η έκδοση της άδειας που προβλέπει το άρθρο 13, παράγραφος 3, από το αρμόδιο για τη διαπίστωση του εγκλήματος αυτού δικαστήριο. Ο *questore* [αστυνομικός διευθυντής] κοινοποιεί την εκτέλεση της απελάσεως [...] στην αρμόδια για τη διαπίστωση του εν λόγω εγκλήματος αρχή.

5. Ο δικαστής που τελεί εν γνώσει της εκτελέσεως της απελάσεως [...] εκδίδει απόφαση καταργητική της δίκης [...]

[...]

14. Το άρθρο 13 του ίδιου νομοθετικού διατάγματος, επιγραφόμενο «Διοικητική απέλαση», προβλέπει:

«[...]

2. Η απέλαση διατάσσεται από τον νομάρχη όταν ο αλλοδαπός:

[...]

b) συνεχίζει να διαμένει στο έδαφος του κράτους [...] χωρίς να έχει ζητήσει τίτλο διαμονής εντός της προς τούτο ταχθείσας προθεσμίας [...]

[...]

3. Η απόφαση περί απελάσεως λαμβάνεται εν πάση περιπτώσει με αιτιολογημένο διάταγμα, το οποίο εκτελείται αμέσως, ακόμη και σε περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος την προσβάλλει. Οσάκις ο αλλοδαπός είναι κατηγορούμενος σε ποινική δίκη και δεν τελεί υπό προσωρινή κράτηση, ο questore ζητεί, πριν εκτελέσει την απέλαση, από το δικαστήριο την άδεια να εκτελέσει την εν λόγω απέλαση [...]. [...] Μετά την απόκτηση της άδειας, ο questore προβαίνει στην απέλαση κατά τους όρους που προβλέπει η παράγραφος 4. [...] Εν αναμονή της εκδόσεως της αποφάσεως επί της σχετικής αιτήσεως για τη χορήγηση άδειας, ο questore δύναται να τοποθετήσει τον αλλοδαπό σε κέντρο προσωρινής κρατήσεως κατά το άρθρο 14.

[...]

4. Ο questore εκτελεί την απέλαση με επαναπροώθηση στα σύνορα από τις αστυνομικές δυνάμεις:

a) στις προβλεπόμενες από τις παραγράφους 1 και 2, στοιχείο γ', του παρόντος άρθρου περιπτώσεις [...]

b) στις περιπτώσεις που υφίσταται κίνδυνος διαφυγής κατά την παράγραφο 4bis [...]

[...]

f) στις περιπτώσεις που προβλέπουν τα άρθρα 15 και 16 και στις λοιπές περιπτώσεις κατά τις οποίες η απέλαση του αλλοδαπού προβλέπεται ως ποινική κύρωση ή ως συνέπεια ποινικής κυρώσεως [...]

[...]

4bis Συντρέχει κίνδυνος διαφυγής κατά την παράγραφο 4, στοιχείο b), λόγω συνδρομής μιας τουλάχιστον εκ των ακόλουθων περιστάσεων βάσει των οποίων ο νομάρχης αξιολογεί, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, το ενδεχόμενο μη οικειοθελούς εκτελέσεως από τον αλλοδαπό υπήκοο της αποφάσεως για την απελάσή του:

a) έλλειψη έγκυρου διαβατηρίου ή άλλου αντίστοιχου εγγράφου,

[...]

5. Σε περίπτωση μη συνδρομής των προϋποθέσεων για την άμεση επαναπροώθησή του στα σύνορα, όπως οι προβλεπόμενες στην παράγραφο 4, ο αλλοδαπός μπορεί προς τον σκοπό εκτελέσεως της απελάσεως να ζητήσει προθεσμία για την οικειοθελή αποχώρησή του [...]. [...] Η questura (αστυνομική διεύθυνση), αφότου παραλάβει την απόδειξη της πραγματικής επιστροφής του αλλοδαπού, ενημερώνει το δικαιοδοτικό όργανο που είναι αρμόδιο να διαπιστώσει τη διάπραξη του εγκλήματος που τυποποιείται στο άρθρο 10bis, προς τους σκοπούς που προβλέπει η παράγραφος 5 του εν λόγω άρθρου [...]

15. Το άρθρο 14, παράγραφος 1, του νομοθετικού διατάγματος 286/1998 ορίζει τα εξής:

«Οσάκις δεν είναι δυνατή η άμεση εκτέλεση της απελάσεως με συνοδεία δυνάμεων της τάξεως έως τα σύνορα ή της επαναπροωθήσεως, εξαιτίας καταστάσεων που παρακωλύουν προσωρινώς τη διαδικασία του επαναπατρισμού ή την απομάκρυνση από τη χώρα, ο questore διατάσσει την κράτηση του αλλοδαπού στο πλησιέστερο κέντρο εξακριβώσεως ταυτότητας και απελάσεως για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα [...]

16. Το άρθρο 16, παράγραφος 1, του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος, επιγραφόμενο «Απέλαση ως εναλλακτική κύρωση ή αντί κρατήσεως», ορίζει στην παράγραφο 1:

«Κατά την απαγγελία καταδίκης για το έγκλημα του τυποποιούμενου στο άρθρο 10bis, το δικαστήριο δύναται, οσάκις δεν συντρέχουν οι προβλεπόμενοι από το άρθρο 14, παράγραφος 1, του παρόντος διατάγματος λόγοι, οι οποίοι αποκλείουν την άμεση εκτέλεση της απελάσεως με συνοδεία δυνάμεων της

τάξεως έως τα σύνορα, να αντικαταστήσει την ποινή με το μέτρο της απελάσεως για διάστημα τουλάχιστον πέντε ετών [...].»

Το νομοθετικό διάταγμα 274/2000

17. Το νομοθετικό διάταγμα 274/2000, περί ποινικής δικαιοδοσίας των ειρηνοδικείων, σύμφωνα με το άρθρο 14 του νόμου 468, της 24ης Νοεμβρίου 1999 (τακτικό συμπλήρωμα του *GURI* αριθ. 234, της 10ης Οκτωβρίου 2000), ως είχε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης (στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 274/2000), ορίζει στο άρθρο 6, παράγραφος 2:

«Οσάκις, στην περίπτωση συναφών δικών, ορισμένες από τις διαδικασίες αυτές υπάγονται στην αρμοδιότητα των ειρηνοδικείων και άλλες στην αρμοδιότητα των κακουργιοδικείων ή πλημμελειοδικείων, αρμόδιο για την εκδίκαση όλων των υποθέσεων είναι το ανώτατο δικαστήριο.»

18. Το άρθρο 53 του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος επιγραφόμενο «Κατ' οίκον κράτηση», ορίζει:

«1. Η ποινή της κατ' οίκον κρατήσεως περιλαμβάνει την υποχρέωση παραμονής στον τόπο κατοικίας ή οποιοδήποτε άλλο ιδιωτικό τόπο διαμονής ή σε εγκατάσταση περιθάλψεως, αρωγής ή υποδοχής τα Σάββατα και τις Κυριακές· ο δικαστής μπορεί να διατάξει, αφότου λάβει υπόψη τις οικογενειακές, επαγγελματικές, ακαδημαϊκές απαιτήσεις ή την κατάσταση υγείας του καταδικασθέντος, την εκτέλεση της ποινής σε διαφορετικές ημέρες της εβδομάδας ή, κατόπιν αιτήματος του καταδικασθέντος, κατά τρόπο συνεχή.

2. Η διάρκεια της κατ' οίκον κρατήσεως δεν μπορεί να είναι μικρότερη των έξι ημερών ούτε μεγαλύτερη των 45 ημερών· ο καταδικασθείς δεν θεωρείται ότι βρίσκεται υπό κράτηση.»

19. Το άρθρο 55 του νομοθετικού διατάγματος 274/2000, υπό τον τίτλο «Μετατροπή των χρηματικών ποινών», ορίζει τα εξής:

«1. Όσον αφορά τα εγκλήματα που δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των ειρηνοδικείων, [η] χρηματική ποινή που δεν εκτελείται λόγω αφερεγγυότητας του καταδικασθέντος μετατρέπεται, κατόπιν αιτήσεώς του, σε παροχή κοινωφελούς εργασίας για διάστημα ενός έως έξι μηνών [...].

[...]

5. Στην περίπτωση κατά την οποία ο καταδικασθείς δεν ζητεί την καταδίκη του σε παροχή κοινωφελούς εργασίας, οι χρηματικές ποινές που δεν εκτελούνται λόγω αφερεγγυότητάς του μετατρέπονται σε κατ' οίκον περιορισμό, υπό τη μορφή και τους όρους που προβλέπει το άρθρο 53, παράγραφος 1 [...]

6. Προς τον σκοπό της μετατροπής, [...] η διάρκεια της κατ' οίκον κρατήσεως δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 45 ημέρες.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

20. Στις 13 Αυγούστου 2009, στο Rosolina Mare (Ιταλία), η αστυνομία προέβη σε έλεγχο ταυτότητας ιδιώτη, ο οποίος απαντώντας σε σχετικό ερώτημα δήλωσε ότι ονομάζεται Md Sagor και ότι γεννήθηκε στις 10 Οκτωβρίου 1990 στο Μπαγκλαντές.

21. Κατόπιν εξακριβώσεως της καταστάσεως του M. Sagor αποδείχθηκε ότι ο ενδιαφερόμενος, ο οποίος δεν είχε σταθερή διαμονή στην Ιταλία και ήταν πλανόδιος πωλητής, δεν έχει ούτε έλαβε ποτέ άδεια διαμονής. Κατά το πρακτικό που συνέταξε η αστυνομία ο M. Sagor δήλωσε ότι εισήλθε στην ιταλική επικράτεια τον Μάρτιο του 2009.

22. Στις 22 Ιουλίου 2010 ο M. Sagor κλητεύθηκε ενώπιον του Tribunale di Rovigo για το έγκλημα της παράνομης εισόδου ή διαμονής κατά την έννοια του άρθρου 10bis του νομοθετικού διατάγματος 286/1998, καθώς και για το έγκλημα που τυποποιείται στο άρθρο 6, παράγραφος 3, του ίδιου νομοθετικού διατάγματος.

23. Κατά το εν λόγω δικαστήριο δεν αποδείχθηκε ότι ο M. Sagor εισήλθε παρανόμως στην Ιταλία. Συγκεκριμένα, δεν αποδείχθηκε επαρκώς κατά νόμο ότι ο κατηγορούμενος απέφυγε τους ελέγχους στα σύνορα.

24. Αντιθέτως, όσον αφορά την παράνομη διαμονή, το εν λόγω δικαστήριο διαπίστωσε ότι είχε αποδειχθεί επαρκώς κατά νόμο η στοιχειοθέτηση του εν λόγω εγκλήματος. Κατά τα λοιπά, διευκρίνισε ότι ήταν αρμόδιο για την εκδίκαση του ως άνω εγκλήματος. Το τυποποιούμενο στο άρθρο 10bis του νομοθετικού διατάγματος 286/1998 έγκλημα υπάγεται, ασφαλώς, στην αρμοδιότητα του ειρηνοδικείου. Εντούτοις, δεδομένου ότι το συγκεκριμένο έγκλημα είναι συναφές με το έγκλημα του άρθρου 6, παράγραφος 3, του

ίδιου νομοθετικού διατάγματος το οποίο επίσης υπάγεται στην αρμοδιότητα των πλημμελειοδικείων, ορθώς προσήχθη ο M. Sagor ενώπιον του Tribunale di Rovigo.

25. Στις 22 Φεβρουαρίου 2011 η δίκη κατά του M. Sagor καταργήθηκε, στον βαθμό που αφορούσε το έγκλημα που τυποποιείται στο άρθρο 6, παράγραφος 3.

26. Δεδομένου ότι υποχρεούνται καταρχήν να κολάσει την παράνομη διαμονή του M. Sagor με την ποινή που προβλέπει το άρθρο 10bis του νομοθετικού διατάγματος 286/1998 αλλά και ότι είχε αμφιβολίες όσον αφορά τη συμβατότητα της συγκεκριμένης εθνικής νομοθεσίας με το δίκαιο της Ένωσης, το Tribunale di Rovigo αποφάσισε, στις 15 Ιουλίου 2011, να αναστείλει την έκδοση αποφάσεως και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αποκλείουν τα άρθρα 2, 4, 6, 7 και 8 της [οδηγίας 2008/115], λαμβανομένων υπόψη των αρχών της ειλικρινούς συνεργασίας και της πρακτικής αποτελεσματικότητας των οδηγιών, τη δυνατότητα επιβολής σε υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος διαμένει παρανόμως στο κράτος μέλος χρηματικής ποινής η οποία, ως ποινική κύρωση, αντικαθίσταται με κατ' οίκον περιορισμό αποκλειστικώς λόγω της παράνομης εισόδου και διαμονής, χωρίς ακόμη να έχει διαπιστωθεί παράβαση διαταγής απομακρύνσεως εκδοθείσας από τη διοικητική αρχή;

2) Αποκλείουν τα άρθρα 2, 15 και 16 της [οδηγίας 2008/115], λαμβανομένων υπόψη των αρχών της ειλικρινούς συνεργασίας και της πρακτικής αποτελεσματικότητας των οδηγιών, τη δυνατότητα κράτους μέλους να θεσπίσει, μετά την έκδοση [αυτής της] οδηγίας, κανόνα προβλέποντα την επιβολή σε υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος διαμένει παρανόμως στο εν λόγω κράτος μέλος χρηματικής ποινής η οποία αντικαθίσταται με απέλαση άμεσα εκτελεστή ως ποινική κύρωση, άνευ τηρήσεως της διαδικασίας και άνευ σεβασμού των δικαιωμάτων που προβλέπονται από την [εν λόγω] οδηγία;

3) Αποκλείει η αρχή της ειλικρινούς συνεργασίας, η οποία καθιερώνεται με το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, εθνικό κανόνα ο οποίος εκδίδεται προ της εκπνοής της προθεσμίας εφαρμογής οδηγίας με σκοπό τη ματαίωση ή, εν πάση περιπτώσει, τον περιορισμό [του πεδίου] εφαρμογής της; Ποια μέτρα καλείται να λάβει το δικαστήριο σε περίπτωση διαπιστώσεως τέτοιου σκοπού;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Όσον αφορά το πρώτο και το δεύτερο ερώτημα

27. Με το πρώτο και το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2008/115 έχει την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτήν ρύθμιση κράτους μέλους, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη ρύθμιση, κολάζουσα την παράνομη διαμονή υπηκόων τρίτων χωρών με χρηματική ποινή, η οποία μπορεί να αντικατασταθεί με ποινή απελάσεως ή ποινή κατ' οίκον κρατήσεως.

Επί του παραδεκτού

28. Η Ιταλική Κυβέρνηση φρονεί ότι τα ερωτήματα αυτά είναι υποθετικά στο πλαίσιο της κύριας δίκης και, ως εκ τούτου, απαράδεκτα. Βασίζονται στην παραδοχή ότι ο M. Sagor είναι αφερέγγυος και ότι, επιπλέον, δεν τον ενδιαφέρει η αντικατάσταση της χρηματικής ποινής που του έχει ήδη επιβληθεί με παροχή κοινωφελούς υπηρεσίας. Δεδομένου ότι η ακρίβεια της παραδοχής αυτής δεν έχει αποδειχθεί, η πρωτοβουλία του αιτούντος δικαστηρίου να ζητήσει την ερμηνεία της οδηγίας 2008/115 που θα επιτρέψει να αποφανθεί όσον αφορά τη νομιμότητα της χρηματικής ποινής και τη μετατροπή της σε ποινή απελάσεως ή σε ποινή κατ' οίκον κρατήσεως υποβλήθηκε πρόωρα.

29. Επομένως, η ως άνω επιχειρηματολογία πρέπει να απορριφθεί. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι μέχρι στιγμής δεν έχει επιβληθεί στον M. Sagor η προβλεπόμενη από το άρθρο 10bis του νομοθετικού διατάγματος 286/1998 χρηματική ποινή και ότι, κατά συνέπεια, δεν είναι ακόμη σαφές αν πληρούνται, σε περίπτωση επιβολής της εν λόγω ποινής, οι προϋποθέσεις μετατροπής της ποινής αυτής σε ποινή απελάσεως ή κατ' οίκον κρατήσεως οφείλεται ακριβώς στις αμφιβολίες του αιτούντος δικαστηρίου όσον αφορά τη συμβατότητα των συγκεκριμένων κυρώσεων με το δίκαιο της Ένωσης και δεν τις επιβάλλει ελλείψει σαφηνείας ως προς το ζήτημα αυτό. Στην απόφαση περί παραπομπής εκτίθεται ότι η στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της παράνομης διαμονής έχει εν προκειμένω αποδειχθεί και ότι ο προβλεπόμενος από την επίμαχη νομοθεσία μηχανισμός καταστολής πρέπει να εφαρμοστεί στον M. Sagor, υπό τον όρο ότι είναι συμβατός με το δίκαιο της Ένωσης. Ως εκ τούτου, η εν λόγω ρύθμιση και το ζήτημα της συμβατότητας με το δίκαιο

της Ένωσης είναι κρίσιμα στην υπόθεση της κύριας δίκης (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2011, C-329/11, Achughbabian, η οποία δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 42).

30. Συνεπώς, τα υποβληθέντα ερωτήματα είναι παραδεκτά.

Όσον αφορά τη χρηματική ποινή που μπορεί να αντικατασταθεί από ποινή απελάσεως

31. Η οδηγία 2008/115 αφορά αποκλειστικώς την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων κρατών και δεν αποβλέπει συνεπώς στην εναρμόνιση του συνόλου των σχετικών με τη διαμονή των αλλοδαπών κανόνων των κρατών μελών. Κατά συνέπεια, η οδηγία αυτή δεν αποκλείει τον χαρακτηρισμό από νομοθεσία ενός κράτους μέλους της παράνομης διαμονής ως εγκλήματος και την πρόβλεψη ποινικών κυρώσεων για την αποτροπή και τον κολασμό της διαπράξεως μιας τέτοιας παραβάσεως (προπαρατεθείσα απόφαση Achughbabian, σκέψη 28).

32. Εντούτοις, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να εφαρμόζει ποινική ρύθμιση ικανή να θέσει σε κίνδυνο την εφαρμογή των κοινών κανόνων και διαδικασιών που θεσπίζει η οδηγία 2008/115 και, συνεπώς, να την καταστήσει άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας (βλ. αποφάσεις της 28ης Απριλίου 2011, C-61/11 PPU, El Dridi, η οποία δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 55, και Achughbabian, προπαρατεθείσα, σκέψη 39).

33. Το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να διευκρινίσει ότι θα προσβάλλονταν οι εν λόγω κανόνες και διαδικασίες αν, μετά τη διαπίστωση της παράνομης διαμονής του υπηκόου τρίτης χώρας, το οικείο κράτος μέλος, προτού εκτελέσει την απόφαση περί επιστροφής ή προτού καν λάβει την απόφαση αυτή, κινούσε ποινική δίωξη επιβάλλοντας, ενδεχομένως, εν συνεχεία ποινή φυλακίσεως ενόσω διαρκεί η διαδικασία επιστροφής. Πράγματι, τούτο θα μπορούσε να καθυστερήσει την απομάκρυνση (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις El Dridi, σκέψη 59, καθώς και Achughbabian, σκέψεις 37 έως 39 και 45).

34. Όπως παρατήρησαν η Ιταλική και Γερμανική Κυβέρνηση καθώς και η Ολλανδική Κυβέρνηση, είναι αισθητώς διαφορετικά τα αποτελέσματα ρυθμίσεως που προβλέπει ότι, υπό προϋποθέσεις όπως σε τασσόμενες από το νομοθετικό διάταγμα 286/1998, η ποινική δίωξη μπορεί να οδηγήσει στην επιβολή προστίμου το οποίο μπορεί να αντικατασταθεί με ποινή απελάσεως σε σχέση με τα αποτελέσματα ρυθμίσεως που προβλέπει ότι η ποινική δίωξη μπορεί να οδηγήσει σε ποινή φυλακίσεως κατά τη διάρκεια της διαδικασίας επιστροφής

35. Συναφώς, επισημαίνεται, κατά πρώτον, ότι η λήψη και η εκτέλεση των μέτρων επιστροφής που προβλέπει η οδηγία 2008/115 δεν καθυστερούν ούτε παρακωλύονται κατ' άλλο τρόπο από το γεγονός ότι εκκρεμεί ποινική δίωξη όπως η προβλεπόμενη από το νομοθετικό διάταγμα 286/1998. Πράγματι, η επιστροφή που προβλέπουν τα άρθρα 13 και 14 του συγκεκριμένου διατάγματος μπορεί να λάβει χώρα ανεξαρτήτως της κινήσεως ποινικής διώξεως και χωρίς να απαιτείται να καταλήξει αυτή στην έκδοση σχετικής αποφάσεως. Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται από το άρθρο 10bis, παράγραφος 5, του περί ου ο λόγος νομοθετικού διατάγματος, κατά το οποίο ο δικαστής πρέπει, αφότου πληροφορηθεί την επιστροφή του κατηγορουμένου, να περατώσει την ποινική δίκη με καταργητική της δίκης απόφαση.

36. Δεύτερον, επισημαίνεται ότι ούτε η πιθανότητα η εν λόγω ποινική δίωξη να οδηγήσει στην επιβολή χρηματικής ποινής μπορεί να παρακωλύσει τη διαδικασία επιστροφής που προβλέπει η οδηγία 2008/115. Ειδικότερα, η επιβολή χρηματικής ποινής επ' ουδενί αποκλείει την έκδοση αποφάσεως επιστροφής και την εκτέλεσή της, εφόσον τηρούνται πλήρως οι προϋποθέσεις που προβλέπουν τα άρθρα 6 έως 8 της οδηγίας 2008/115 και ούτε παραβαίνει τους κοινούς κανόνες στον τομέα της στερήσεως της ελευθερίας που προβλέπουν τα άρθρα 15 και 16 της εν λόγω οδηγίας.

37. Τρίτον, όσον αφορά την ευχέρεια του ποινικού δικαστή να αντικαταστήσει τη χρηματική ποινή με ποινή απελάσεως συνοδευόμενη από απαγόρευση εισόδου τουλάχιστον για πέντε έτη, από το άρθρο 16, παράγραφος 1, του νομοθετικού διατάγματος 286/1998 προκύπτει ότι ο Ιταλός νομοθέτης περιόρισε την ευχέρεια αυτή σε καταστάσεις στις οποίες είναι δυνατή η άμεση επιστροφή του ενδιαφερομένου.

38. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι μια τέτοια δυνατότητα δεν απαγορεύεται, αυτή καθαυτήν, από την οδηγία 2008/115.

39. Ειδικότερα, και όπως επιβεβαιώνει ο μη αυστηρός ορισμός της έννοιας «απόφαση περί επιστροφής» στο άρθρο 3, σημείο 4, της εν λόγω οδηγίας, δεν αντιβαίνει σε αυτή η απόφαση που επιβάλλει την υποχρέωση επιστροφής, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις καθοριζόμενες από το οικείο κράτος μέλος, να λαμβάνεται υπό τη μορφή αποφάσεως ποινικού δικαστηρίου. Κατά συνέπεια, καμία διάταξη της οδηγίας

2008/115 δεν απαγορεύει η προβλεπόμενη από το άρθρο 8, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας απομάκρυνση να λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο ποινικής δίκης. Εξάλλου, ούτε η περίπτωση ότι ποινή απελάσεως, όπως η προβλεπόμενη από την επίδικη ρύθμιση, συνεπάγεται υποχρέωση επιστροφής η οποία πρέπει να εκπληρωθεί αμέσως και δεν απαιτεί, συνεπώς, τη μεταγενέστερη έκδοση διακριτής αποφάσεως για την απομάκρυνση του ενδιαφερομένου αντιβαίνει στους κανόνες και τις κοινές διαδικασίες που καθιερώνει η οδηγία 2008/115, όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 6, παράγραφος 6, της εν λόγω οδηγίας και το ρήμα «μπορούν» που χρησιμοποιείται στο άρθρο 8, παράγραφος 3, αυτής.

40. Αληθεύει ασφαλώς, όπως παρατήρησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ότι ποινή απελάσεως, όπως αυτή που προβλέπει η επίδικη ρύθμιση, χαρακτηρίζεται από την απουσία οποιασδήποτε πιθανότητας να ταχθεί προθεσμία οικειοθελούς αναχωρήσεως στον ενδιαφερόμενο, κατά την έννοια του άρθρου 7 της οδηγίας 2008/115.

41. Εντούτοις, πρέπει να επισημανθεί συναφώς ότι η παράγραφος 4 του εν λόγω άρθρου 7 παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να μην τάσσουν χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχωρήσεως ιδίως όταν υπάρχει ο κίνδυνος ο ενδιαφερόμενος να διαφύγει, προκειμένου να αποφύγει τη διαδικασία επιστροφής. Κάθε κρίση ως προς το ζήτημα αυτό πρέπει να βασίζεται σε εξατομικευμένη εξέταση της περιπτώσεως του ενδιαφερομένου.

42. Τέλος, επισημαίνεται ότι, προκειμένου διάταξη, όπως το άρθρο 16 του νομοθετικού διατάγματος 286/1998, να είναι σύμφωνη με την οδηγία 2008/115, πρέπει να εφαρμόζεται κατά τρόπο ώστε η διάρκεια της επιβαλλόμενης απαγορεύσεως εισόδου να αντιστοιχεί στην προβλεπόμενη στο άρθρο 11, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας.

Όσον αφορά τη χρηματική ποινή την οποία μπορεί να αντικαταστήσει ποινή κατ' οίκον κρατήσεως

43. Τόσο από το καθήκον ειλικρινούς συνεργασίας που υπέχουν τα κράτη μέλη όσο και από τις επιταγές αποτελεσματικότητας που υπενθυμίζονται στην οδηγία 2008/115 προκύπτει ότι η υποχρέωση την οποία επιβάλλει το άρθρο 8 της οδηγίας αυτής στα κράτη μέλη να προβαίνουν στην απομάκρυνση πρέπει να εκπληρώνεται εντός του συντομότερου δυνατού χρόνου (προπαρατεθείσα απόφαση *Achughbabian*, σκέψεις 45).

44. Προδήλως, η επιβολή και η εκτέλεση ποινής κατ' οίκον κρατήσεως κατά τη διάρκεια της προβλεπόμενης από την οδηγία 2008/115 διαδικασίας επιστροφής δεν συμβάλλουν στην υλοποίηση του σκοπού της απομακρύνσεως στην οποία αποσκοπεί η διαδικασία αυτή, δηλαδή στη φυσική μεταφορά του ενδιαφερομένου εκτός του συγκεκριμένου κράτους μέλους. Συνεπώς, τέτοιου είδους ποινή δεν συνιστά «μέτρο» ούτε «αναγκαστικό μέτρο» κατά την έννοια του άρθρου 8 της οδηγίας 2008/115 (βλ., κατ' αναλογία, προπαρατεθείσα απόφαση *Achughbabian*, σκέψη 37).

45. Επιπλέον, η ποινή της κατ' οίκον κρατήσεως μπορεί να καθυστερήσει και, επομένως, να παρακωλύσει μέτρα, όπως η επαναπροώθηση στα σύνορα και η αναγκαστική επιστροφή με αεροπορική πτήση, που συμβάλλουν με τη σειρά τους στην επίτευξη του σκοπού της απομακρύνσεως. Τέτοιου είδους κίνδυνος υπονομεύσεως της διαδικασίας επιστροφής υφίσταται ιδίως σε περίπτωση που η εφαρμοστέα ρύθμιση δεν προβλέπει ότι πρέπει να παύει η εκτέλεση ποινής κατ' οίκον κρατήσεως που έχει επιβληθεί σε παρανόμως διαμένοντα υπήκοο τρίτης χώρας μόλις καθίσταται δυνατή η απομάκρυνση του εν λόγω ατόμου.

46. Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να εξετάσει αν υπάρχει, στην εθνική ρύθμιση, διάταξη που προκρίνει την απομάκρυνση έναντι της εκτέλεσεως της ποινής της κατ' οίκον κρατήσεως. Ελλείψει τέτοιου είδους διατάξεως, συνάγεται το συμπέρασμα ότι αντιβαίνει στην οδηγία 2008/115 η εφαρμογή μηχανισμού αντικαταστάσεως χρηματικής ποινής από ποινή κατ' οίκον κρατήσεως, όπως ο προβλεπόμενος στα άρθρα 53 και 55 του νομοθετικού διατάγματος 274/2000, σε παρανόμως διαμένοντες υπηκόους τρίτης χώρας.

47. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προπαρατεθεισών κρίσεων, πρέπει στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 2008/115 πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι

– δεν αντιβαίνει σε αυτήν εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία κολάζει την παράνομη διαμονή υπηκόων τρίτων κρατών με χρηματική ποινή, η οποία μπορεί να αντικατασταθεί από ποινή απελάσεως· και

– αντιβαίνει σε αυτήν εθνική ρύθμιση που επιτρέπει τον κολασμό της παράνομης διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών με ποινή κατ' οίκον κρατήσεως, χωρίς να διασφαλίζεται ότι παύει η εκτέλεση της ποι-

νής αυτής μόλις καθίσταται δυνατή η φυσική μεταφορά του ενδιαφερομένου εκτός του εν λόγω κράτους μέλους.

Όσον αφορά το τρίτο ερώτημα

48. Αν το αιτούν δικαστήριο, βάσει της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα και κατόπιν των ελέγχων που περιγράφηκαν στις σκέψεις 41 και 46 της παρούσας αποφάσεως, καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η προκείμενη περίπτωση δεν αντιστοιχεί σε καμία από τις καταστάσεις που περιγράφονται στο άρθρο 7, παράγραφος 4, της οδηγίας 2008/115 και ότι, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να γίνει χρήση της δυνατότητας που παρέχει το άρθρο 16 του νομοθετικού διατάγματος 286/1998 ή στο συμπέρασμα ότι αντιβαίνει στην οδηγία 2008/115 η εφαρμογή των άρθρων 53 και 55 του νομοθετικού διατάγματος 274/2000 σε παρανόμως διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών, οφείλει να αφήσει ανεφάρμοστες τις εν λόγω εθνικές διατάξεις (βλ., κατ' αναλογία, προπαρατεθείσα απόφαση El Dridi, σκέψη 61).

49. Λαμβανομένης υπόψη αυτής της διευκρινίσεως, παρέλκει πλέον η απάντηση στο τρίτο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

50. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

Η οδηγία 2008/115 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι

– *δεν αντιβαίνει σε αυτήν εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία κολάζει την παράνομη διαμονή υπηκόων τρίτων κρατών με χρηματική ποινή, η οποία μπορεί να αντικατασταθεί από ποινή απελάσεως, και*

– *αντιβαίνει σε αυτήν εθνική ρύθμιση που επιτρέπει τον κολασμό της παράνομης διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών με ποινή κατ' οίκον κρατήσεως, χωρίς να διασφαλίζεται ότι παύει η εκτέλεση της ποινής αυτής μόλις καθίσταται δυνατή η φυσική μεταφορά του ενδιαφερομένου εκτός του εν λόγω κράτους μέλους.*